

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นส่วนประกอบพื้นฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกประการหนึ่งด้วย การเปลี่ยนแปลงนั้นคือความเจริญด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจหรือสังคม ดังนั้นในการจัดการศึกษาเพื่อให้บังเกิดผลต่อความเจริญดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย

การศึกษาระดับอุดมศึกษานับได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ นวัตกรรมหรือผลผลิตจากสถาบันอุดมศึกษาในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ นับได้ว่าเป็นมรดกของประเทศที่มีภาระหน้าที่ในการเป็นผู้นำของการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก คุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการตลอดจนความเป็นอิสระในเชิงความคิด สถาบันอุดมศึกษาเป็นความหวังของสังคมและประเทศชาติในอันที่จะช่วยแก้ปัญหา และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ประชาชนและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ประชาชนและสังคมมีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังมีปัญหาเรื่องวิกฤติทางภูมิปัญญา นั่นคือคนขาดคุณภาพ ส่งผลให้ระบบต่าง ๆ เปรอะบางไปหมด ทุกระบบ เช่น วินัยของคน ระบบราชการ การเมืองไม่มีคุณภาพ การไม่รักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรม กอปรกับในภาวะวิกฤตินี้ทรัพยากรต่าง ๆ กำลังจะหมดไป ทั้งป่าไม้ น้ำ หน้าที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ แต่ทรัพยากรสำคัญที่ต้องรักษาไว้ให้ได้ คือ ทรัพยากรมนุษย์ เด็กไทยต้องฉลาด มีความสุขและมีศีลธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อังกูร รุ่ง แก้วแดง, 2541) ได้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2540 ซึ่งให้ความเห็นชอบนโยบายพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และให้จัดตั้งสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่พัฒนามาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ส่งเสริมการประเมินผลภายในสถานศึกษา ดำเนินการส่งเสริมให้มีการประเมินผลภายนอก และจัดทำรายงานประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเสนอต่อรัฐสภา และสาธารณชน

วันชัย ศิริชนะ (2541) กล่าวว่า ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติ 4 ประการ คือ (1) การจัดการเรียนการสอน (2) การวิจัย (3) การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และ (4) การทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งระยะสั้น และระยะยาว แต่ในระยะที่ผ่านมา ยังไม่มีการประเมินภารกิจดังกล่าวอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีปัจจัยทั้งภายนอกและภายในหลายประการ ที่ทำให้จำเป็นต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้น ปัจจัยดังกล่าวคือ

1. ประเทศไทยยังไม่เคยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีรูปแบบที่ชัดเจน และบ่งชี้ได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ
2. คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว
3. มีการแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพของการจัดการศึกษา และคุณภาพของบัณฑิตในวงการอุดมศึกษาทั้งภายในประเทศและนอกประเทศมากขึ้น
4. สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติมากขึ้น
5. สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ
6. สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ (Public Information) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป

7. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่มีความโปร่งใส (Transparency) และความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (Accountability)

ด้วยมหาวิทยาลัยพายัพ (สำนักประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยพายัพ, 2543, หน้า 1) มีนโยบายจะดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของทบวงมหาวิทยาลัย ตามประกาศเรื่องนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละสถาบันมีอิสระในการดำเนินงานนั้น (อ้างใน บุญชู ตรีทอง, 2539) มหาวิทยาลัยพายัพ จึงกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาดังต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยจะจัดให้มีระบบกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเน้นการสร้างกลไกควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยจะจัดทำให้ครบกระบวนการ ทั้งการควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) และการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment)

2. มหาวิทยาลัยจะจัดทำแผนงานการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสถาบัน คณะ/ภาควิชา และหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีเป้าหมายเป็นขั้นตอนมีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

3. มหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสถาบันเพื่อกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

4. มหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระดับสถาบัน คณะ/ภาควิชาและหน่วยงาน เพื่อให้ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานและประสานงานในทุกๆ ระดับ ทั้งนี้ให้ดำเนินการเป็นลักษณะของการทำงานเป็นทีมเพื่อร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. ให้คณะ/ภาควิชา และหน่วยงาน ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษารายในโดยใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นหลักและสามารถกำหนดองค์ประกอบเพิ่มเติมตามความเหมาะสมของลักษณะวิชา หรือลักษณะงานนั้น ๆ

6. มหาวิทยาลัยจะพัฒนาระบบการตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายใน โดยกำหนด ผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนการตรวจสอบ การติดตามผลและรายงานผลการตรวจสอบ เพื่อนำข้อมูล ย้อนกลับสู่การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ เพื่อพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก

7. มหาวิทยาลัยจะพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกัน คุณภาพการศึกษา เพื่อรองรับระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาและ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา คุณภาพอย่างต่อเนื่อง

8. มหาวิทยาลัยจะจัดตั้งหน่วยงานการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อประสานงาน สนับสนุน รวมทั้งประชาสัมพันธ์การประกันคุณภาพการศึกษากับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก สถาบัน

ประกอบกับมหาวิทยาลัยพายัพจะ เข้าร่วมโครงการนำร่องการประเมินมหาวิทยาลัยตาม แนวทางโครงการวิจัยพัฒนา เกณฑ์ และวิธีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องให้ ความร่วมมือกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เรียก โดยย่อว่า "สมศ." ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา เกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการ ประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา

จากนโยบายและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษา เรื่องความพร้อมใน การประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพว่า ได้มีความพร้อม ไม่พร้อมหรือ ไม่แน่ใจ มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง เพื่อจะเป็นข้อมูลให้ฝ่ายบริหารพิจารณา ดำเนินการตัดสินใจ ต่อไปว่าควรจะดำเนินการอย่างไร ประกอบกับนโยบายในการประกันคุณภาพการศึกษาของทบวง มหาวิทยาลัยซึ่งต้องมีความพร้อมในการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามมาตรฐานสากลโดยทั่วไป เพื่อตอบสนองความต้องการกำลัง คนระดับสูงของประเทศที่กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนา คุณภาพการศึกษา และคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อเป็นฐานในการพัฒนา ประเทศในด้านต่าง ๆ ต่อไป และเพื่อให้การดำเนินการด้านคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จะได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาให้มีระบบและกลไก การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อเป็น

เครื่องมือในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีระบบการควบคุมคุณภาพทางวิชาการ และปรับปรุงการปฏิบัติการกิจทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของควมมีเสถียรภาพทางวิชาการ และอิสรภาพในการดำเนินงานที่ยังคงเอื้อต่อการตรวจสอบจากสังคมภายนอก เพื่อกระตุ้นให้สถาบัน อุดมศึกษา มีความตื่นตัวและพัฒนาคุณภาพโดยสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2543

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้างนี้มุ่งจะศึกษาเกี่ยวกับสภาพความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ ในด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ ด้านนักศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และปัจจัยเกื้อหนุน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความพร้อม หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ซึ่งระบุไว้ในเกณฑ์มาตรฐานระดับอุดมศึกษาด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ ด้านนักศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และปัจจัยเกื้อหนุน

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อการจัดการศึกษา มีความเป็นเลิศ และเพื่อให้มั่นใจได้ว่าการศึกษาค้างให้ในสิ่งที่ผู้เรียนและสังคมต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมและเป็นไปตามมาตรฐานที่ก้างหนดไว้

ผู้บริหารด้านวิชาการ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี
ฝ่ายวิชาการ คณบดี หัวหน้าภาควิชา ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงาน
การศึกษาภาคค่ำ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด ผู้อำนวยการ
สำนักทะเบียนและบริการการศึกษา ของมหาวิทยาลัยพายัพ ในปีการศึกษา 2543

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์และช่วยส่งเสริม
ให้ผู้บริหารฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัยพายัพ ให้มีความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้าน
วิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาต่อไป